

DIPLOMADOLGOZAT

Dobos Hanna Lili

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Szent István Campus

Vidékfejlesztési és Fenntartható Gazdaság Intézet

Vidékfejlesztési agrármérnök mesterképzési szak

**A LASSÚ TURIZMUS ELŐRETÖRÉSE A VIDÉKI
TÉRSÉGEKBEN**

Belső konzulens: Dr. Egri Zoltán

egyetemi docens

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:**

**Vidékfejlesztési és
Fenntartható Gazdaság
Intézet, Vidék- és
Területfejlesztési Tanszék**

Készítette:

Dobos Hanna Lili

Szarvasi Képzési Hely

2024

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉSEK	2
2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	4
2.1. A turizmus története és fogalma	4
2.2. Lassú turizmus (kialakulása, fogalma)	6
2.3. Turizmus a vidékfejlesztésben.....	8
2.4. Falusi turizmus - Békés vármegye.....	12
4. ANYAG ÉS MÓDSZER.....	14
5. EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK	15
5.1. Faktorelemzés	24
5.2. Klaszterelemzés	29
6. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK.....	33
6.1. Egy jó gyakorlat.....	35
7. ÖSSZEFOGLALÁS.....	36
8. IRODALOMJEGYZÉK.....	37
9. ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	40
9.1. A diplomamunkában szereplő ábrák	40
9.2. A diplomamunkában szereplő táblázatok.....	40
10. MELLÉKLETEK.....	41
Köszönetnyilvánítás	42

1. BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉSEK

A vándorlásnak, és az ezzel szorosan összefüggő turizmusnak, mindig is meghatározó szerepe volt a társadalomban. Az évezredek során eltérő motivációk vezérelték az embereket lakóhelyük ideiglenes, vagy végleges elhagyása során. Az emberiség történetének kezdetén a megfelelő életfeltételek keresésével, később a munkával, illetve a családi kapcsolatok ápolásával összefüggő utazások történtek. Ezt követően megjelent a szabadidő eltöltésének igénye, a kikapcsolódás, mint egyéni motiváció.

Napjaink rohanó világában a turizmus egyfajta átalakuláson megy keresztül, amelyhez véleményem szerint nagymértékben hozzájárult a COVID-19 vírus megjelenése és hatása az egész világ turizmusára, valamint az emberek motivációjára, életfelfogására. Egy tanulmány szerint, amelyben hét választott ország pandémiára adott válaszát vizsgálták, az UNWTO által létrehozott Felkészülés a holnapra elnevezésű stratégiát nem sokan alkalmazták a járvány visszaszorulását követően, hanem inkább igyekeztek újraindítani a turisztikai ágazatot, a korábbi gyakorlat szerint. Többen kritikai észrevétellel is éltek ezzel kapcsolatban, miszerint az UNWTO nehezen tud érvényt szerezni az ajánlásainak (Collins-Kreiner – Ram, 2020). A későbbiekben lesz szó róla, hogy a járvány időszak után el kellett telnie több évnek, mire a turizmus elérte a bezárás előtti szintet. Véleményem szerint egyre több országban kezdik belátni, hogy a turizmus nincs felkészülve a válságidőszakokra, ezért szükséges a változtatás. Ezen kívül a felgyorsult életmód, a sokszor stresszes munkakörnyezet és az ingergazdag mindennapok is jelentősen befolyásolják azt, hogy az emberek mire vágnak a kikapcsolódás során. Az utóbbi években előtérbe került a lassú turizmus (slow tourism), amely nagy hangsúlyt fektet a természetvédelemre, a helyi értékek megőrzésére, a hagyományokhoz való kapcsolódásra. Mindez fontos részét képezheti annak, hogy vidéki térségeink egyfajta gazdasági növekedést produkálhassanak, a több lábon állás megvalósulhasson, ezzel hozzájárulva a vidék népességmegtartó, és várhatóan a népességvonzó képességéhez. A lassú turizmus hozzájárul a természeti és kulturális örökség megőrzéséhez, illetve a fenntarthatóbb gazdasági növekedéshez, fejlődéshez. Mindemellet, szociológiai szempontból, egy válaszreakcióként jelenik meg az egyének belső értékeinek, motivációinak változásai kapcsán. Éppen ezért ennek az újonnan megjelenő, és várhatóan növekvő turisztikai tendenciának a vizsgálata igen fontos mind a társadalmi, mind a gazdasági kutatásokban. Részben ezt a gondolatot támasztja alá Tsegaw (2023) is, aki tanulmányában szintén megjegyzi, hogy egyre többen kutatnak a lassú turizmus témakörében, azonban ezen kutatások többsége kvalitatív vagy leíró jellegű, de az empirikus leírások hiányoznak belőlük.

A téma gazdasági szemléletű vizsgálatát azért választottam, mert Magyarországon általánosan elmondható, hogy a vidéki térségek turisztikai fejlettsége, illetve turisztikai vonzása messze elmarad a főváros; Budapest, illetve a kiemelkedően frekventált desztinációk (Balaton, Tisza-tó) fejlettsége, és ezáltal vendégforgalma mellett. Éppen ezért fontosnak tartom egy olyan kutatás elvégzését, ami egyrészt vizsgálja a lassú turizmus népszerűségét hazánkban, másrészt kutatja egy-egy vidéki térség, jelen esetben Békés vármegye lassú turizmusba való bevonását, belépésének lehetőségét.

Dolgozatom egy részében szakirodalmi áttekintést fogok végezni, főként a lassú turizmus témakörében, sorra veszem a kapcsolódó Európai Unió és hazai politikákat, stratégiákat, amelyek a vidéki térségekre, agrártermelésre vonatkozó prioritásokat, célokat, terveket tartalmazzák, és hogy ezekben a turizmus hogyan kap helyet. Ezek után szeretnék egy kis kitekintést tenni Magyarország falusi turizmussal kapcsolatos helyzetére, kiegészítve azt területi és országos adatokkal. Illetve pár mondatot a Békés vármegyében működő, falusi és lassú turizmushoz kapcsolódó egyesületekről is ejtek.

Munkám második felében a kapcsolódó kérdőívre érkező válaszok összesítésével szeretnék választ kapni azokra a kérdésekre, hogy mennyire van létjogosultsága a lassú turizmusnak, és Békés vármegye mennyire vonzó turisztikai célpont. A kapott adatokat többváltozós matematikai-statisztikai módszerek (főkomponens-, klaszterelemzés) segítségével dolgozom fel, annak érdekében, hogy a főbb összefüggéseket kimutassam. Mindezek mellett követendő példák hosszabb-rövidebb bemutatásával kívánok olyan lehetőségeket az olvasók elé tárni, ami egy-egy megoldás lehetne a vidéki térségek turisztikai fejlesztésére.

Céлом tehát ezzel a dolgozattal az ismeretbővítés, és ha a lehetőségek úgy hozzák, egy jövőbeni marketingstratégia alapjául szolgáló tanulmány elkészítése, amellyel hozzájárulhatnék a vidéki térségek, jelen esetben Békés vármegye fejlődéséhez.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A turizmus története¹ és fogalma

A turizmus történetének ismertetését az ókortól érdemes kezdeni, hiszen az őskori civilizációkból még nem igazán maradtak fenn a turizmushoz köthető írásos emlékek, habár az utazáshoz használható közlekedési eszközök, mint például hajók, vagy éppen a kerék köztudottan már ismertek voltak. Azonban az ókori, főként a római és görög birodalmak történelmében, történeteiben, írásos emlékeiben megtalálhatók a turizmushoz kötődő helyváltoztatások. Eleinte leginkább a hivatáshoz, valláshoz kötődő utazások voltak nagyobb számban, majd idővel egyre inkább előtérbe kerültek a kultúrához, szórakozáshoz, szabadidő eltöltéséhez kapcsolódó motivációk is. Michalkó (2016) szerint a Római Birodalomban a jobb szervezettség, illetve infrastrukturális fejlettség miatt nagyobb "hagyománya" volt a szabadidő ilyen módon történő eltöltésének, ugyanakkor a görög feljegyzésekben találkozunk a vendégbarátság fogalmával, miszerint a vendégfogadónak szállást, ellátást, védelmet kellett biztosítania a hozzá érkezett személy részére. Összességében az ókori Európában a kikapcsolódás helyszínei az amfiteátrumok, gyógyfürdők, vagy éppen a tengerparti üdülők voltak (ez utóbbi elsősorban a gazdagabb néprétegnek volt elérhető). Ezekre a helyekre messzi földről érkeztek az utazók, mint ahogy a Kr. e. 776-ban megtartott első olimpiai játékokra is.

A turisztikai szempontból aktív ókor után egy sokkal passzívabb középkor következett. Michalkó (2016) két fontos tényezőt emel ki ezen kor szokásainak megértéséhez. Az egyik a röghöz kötés, ami nem igazán tette lehetővé a földművelő jobbágyok számára, hogy elhagyják az uradalmat, míg a másik a középkori kereszténység, ami az elmúlt korszak fényűzéséhez képest, egy sokkal visszafogottabb életstílust hirdetett. Ebben a korai időszakban a hivatásturizmus és vallási turizmus volt a legelterjedtebb. Az előbbi leginkább a királyok, papok, és udvartartásaik végezték, az utóbbi típus pedig a zarándoklatokban merült ki, amit eltérő indíttatásból, de vallási motivációból végeztek. A XI. századtól kezdve az utazók között a nagy vásárok hatására megjelentek a kereskedők is, míg a XIII. századtól a tengeri hajózás jelentett lehetőséget új területek felfedezésére. A XV. század földrajzi felfedezései nyomán pedig szó szerint kinyílt a világ az európai kereskedők, utazók számára.

A XIX. században berobbanó ipari forradalomnak köszönhetően soha nem látott változások következtek be mind társadalmi, mind gazdasági téren, amely a korszakban minden

¹ Michalkó Gábor (2016) alapján

európai országon végigsöpört. A népesség száma növekedett, a társadalmi szerkezet megváltozott, felerősödött az urbanizáció folyamata, hiszen egyre-másra alakultak meg az iparvárosok. A technika fejlődésével az embereknek az utazáshoz való kapcsolódásuk is megváltozott, hiszen már kevésbé voltak kiszolgáltatva az időjárás viszontagságainak. A gyáripar megjelenésével megjelentek a részvénytársaságok is, amelyek lehetővé tették a középosztálynak a vagyonuk befektetését, és így az osztalékok kifizetésével egyre több háztartásban jelent meg egy életszínvonalbeli ugrás, ami a szabadidő eltöltését is befolyásolta. Az ipari forradalom legnagyobb vívmányai közé tartoznak a gőzzel hajtott gépek, amelyek elterjedése után nem sokat váratott magára a gőzmozdony és a gőzhajó megjelenése, és egyre nagyobb mértékű használata. A vasút megjelenésével egymástól messze fekvő tájakat lehetett elérni, a korábbinál jóval kevesebb idő alatt. A század első felében inkább az arisztokrácia, míg a második felében már a középosztály utazásairól is beszélhetünk, a motivációk tekintetében pedig a pihenés, szórakozás váltja fel az ipari forradalom előtti, leginkább tanulási célokat szolgáló utazásokat. Érdekesnek tartom megjegyezni Thomas Cook nevét, aki az 1800-as évek közepén megkezdte az utazásszervezés alapjainak letételét, amikor az 1855-ös párizsi világiállításra már üzleti alapon utaztatott érdeklődőket, és megalapította utazási irodáját is. Amerikában ugyanebben az időszakban kezdi meg pályafutását az American Express csomagszállító szolgálat is, a könyvkiadásban pedig megjelennek az útikönyvek.

A XX. században az előzőekben megismert lehetőségek szélesednek (gondoljunk csak a Titanic luxushajóra), de ezek mellett új találmányok is megjelennek, amelyek az utazások növekedésének lehetőségét, szélesítését teszi lehetővé. Feltalálják az autót, illetve a repülőgépet is, amelyekkel teljessé válik a korunkban is ismert és használatos közlekedési eszközök sora. Az első világháború utáni időkben hatalmas mértékben lendült fel a turizmus, hiszen az emberek ki akartak szakadni a háborús mindennapokból, és új tájakat szerettek volna felfedezni békeidőben. Rengeteg amerikai tett körutazásokat egész Európa szerte, hogy a kontinens (gasztronómiai, vallási, nyelvi) sokszínűségét megtapasztalhassák. Ugyanakkor a világégés gazdasági következményei megteremtették a lehetőségét a belföldi turizmus előretörésének is. A két világháború közötti időszakban jelent meg a fizetett szabadság fogalma (1937), ami szintén fontos szerepet játszott a szabadidő szervezett eltöltésében. Napjaink modern turizmusának kezdete a második világháború utáni évektől datálható, amikor iparszerűvé válásával a világgazdaság egy meghatározó ágává nőtte ki magát. A XIX. században megindult folyamatok már gördülékennyé váltak ekkorra, melynek hatására kiépültek azok a szolgáltatások, amik az utazók tömegeit el tudták látni, ki tudták szolgálni. Eleinte Európa, illetve az Egyesült Államok számítottak a legvonzóbb desztinációknak, később azonban

elkezdett erősödni Ázsia és Ausztrália is, amelyet nem sokkal követett Afrika. Ezáltal az egész világ bekapcsolódott a turizmusba.

1975 májusában hozták létre az ENSZ Világturisztikai Szervezetét, az UNWTO-t, melynek feladata a világ idegenforgalmi tendenciáinak figyelemmel követése, illetve mint jelentős gazdaságösztönző erőnek a fenntarthatóság jegyében történő támogatása. Az UNWTO által (Hágai Nyilatkozat - 1989.) meghatározott és elfogadott definíció alapján: **„A turizmus magában foglalja a személyek lakó- és munkahelyen kívüli minden szabad helyváltoztatását, valamint az azokból eredő szükségletek kielégítésére létrehozott szolgáltatásokat.”** (Veres, 2021). Michalkó (2016) azonban kritikai észrevétellel él ezzel a megfogalmazással kapcsolatban. Szerinte az említett lakó- és munkahelyen kívüliség a mai világban már nem feltétlenül jelenti a turizmusban megjelenő helyváltoztatásokat. Éppen ezért a szerző már egy alternatív definíciót határoz meg: **„A turizmus az egyén élményszerzéssel párosuló környezetváltozása, amelynek során szolgáltatások igénybevételére kerül sor.”** Ebbe már beemeli az élményszerzést, mint motivációt az utazó, kiránduló részéről.

Az UNWTO a turizmust a gazdasági növekedés egyik motorjának tekinti, éppen ezért vezető szerepet nyújt az ágazatban, mind tudás, mind pedig turisztikai politikák terén. Elsődleges prioritásai közé tartozik a turizmus előtérbe helyezése globális szinten, a fenntarthatóság előmozdítása, az oktatás támogatása, a versenyképesség javítása, a szegénység elleni küzdelem az idegenforgalom területén, valamint a partnerkapcsolatok kiépítése (UNWTO).²

2.2. Lassú turizmus (kialakulása, fogalma)

Ha eltekintünk az emberi motivációk változatosságától, akkor is számtalan külső tényező befolyásolhatja a turizmus, mint iparág fejlődését, változását. Az elmúlt időszakban az idegenforgalom jelentős változásokon, bővülésen ment keresztül, ami a klasszikus tömegturizmus nélkül nem valósulhatott volna meg. Jelenleg, és valószínűleg a jövőben is a turizmus ezen fajtáján lesz a nagyobb hangsúly, gazdasági szempontból ez lesz számottevőbb. Az utóbbi évek, évtizedek változásait elsősorban a társadalom magatartásának megváltozása hívta életre (amit egyébként a külső tényezők jelentősen befolyásoltak, mint pl. a Covid járvány). A tömegturizmust a felgyorsult kiszolgálás, életmód élteti a mai napig, azonban ennek

² <https://www.unwto.org/> (UNWTO hivatalos oldala)

ellentételezéseként megjelent a lassúság is (Gonda, 2022). Az alternatív utazási módok, módszerek lettek a tömegturizmus ellenszerei. Ennek lényege, hogy az utazások, nyaralások megszervezése sokkal önállóbb, kisebb léptékű, egyénibb az utazó részéről. Magában foglalja a vendégek, látogatók nagyobb bekapcsolódását a helyiek életébe, megismerve ezzel az adott desztináció kultúráját, értékeit, a hely jellegzetességeit.

1986-ban egy olasz étteremtulajdonos indította el a slow food mozgalmat, amivel a fast food megjelenése ellen akart tiltakozni, majd később, 1999-ben megjelent a lassú város (cittaslow) filozófiája is, ugyancsak Olaszországból indulva (Gébert, 2023.). Mind a két irányzat arra hivatott, hogy a dolgok saját, nyugodt, normális ütemben történő folyását hirdessék a felgyorsult világban. Ezekből az alapokból fejlődött ki a lassú mozgalom (slow movement), melynek egyik irányzata a lassú turizmus. Ez a fajta lelassulás magában foglalja a mindennapi szokásokon való változtatást, és a helyesebb időbeosztásra való törekvést. A lassú turizmusban az utazó környezethez való viszonya változik meg azáltal, hogy már nem egy képként tekint rá, hanem egy olyan közegként, amelyet mind az öt érzékszervével felfog, tapasztal, ami által egy valódi kapcsolódás jön létre az adott desztinációval. Ez magában foglalja a helyiekkel való kommunikációt, az értékek megismerését, ezáltal pedig egy újfajta élményhez jut a látogató, illetve megjelenik a minőségre való törekvés a mennyiséggel szemben. A túlszűfolt, majdhogynem stresszes utazást egy lassú, élvezetes és pihentető utazás váltja fel. A lassú turizmus egyik kulcseleme, hogy az utazó a helyi közösség aktív tagjává válhat, és kapcsolatba kerülhet a hellyel és az ott élő emberekkel, így erősebb emlékeket (élményeket) szerezhet az utazásról és a célállomásról. Megjelenik a helyi kultúrával való kapcsolat; az utazók annyi ideig maradnak a kiválasztott célállomáson, amennyi szükséges ahhoz, hogy érezzék a helyi közösség mindennapi életét és részt vegyenek benne. Szálláshely tekintetében elutasítják a szálloda komplexumok, all-inclusive szállodák, wellness központok, stb. használatát. Általában jobban szeretik a kis léptékű vagy személyre szabott szolgáltatásokat és a helyi termékek kóstolását. Emellett az utazók függetlenebbek és rugalmasabbak a választásaikban, mivel egy autentikus helyi kultúrát próbálnak megtapasztalni. A lassú turisták egyénileg vagy kis csoportokban utaznak, és környezetbarát közlekedési eszközöket használnak (leginkább tömegközlekedést, de minden esetben olyat, ami lehető legkisebb ökológiai lábnyomot eredményezi). Az ilyen típusú nyaralásokon a lassú turisták felkeresik a környék kulturális és vallási emlékeit (kulturális turizmus vagy vallási turizmus), megkóstolják a helyi finomságokat, és tájékozódnak azok történetéről és gyártási technikáiról (gasztroturizmus). Megkóstolják a helyi borokat és italokat (borturizmus), meglátogatják a gazdaságokat, tájékozódnak vagy részt vesznek a mezőgazdasági tevékenységekben (agroturizmus), és

ellátogatnak a helyi termelőegységekbe (ipari turizmus). Kirándulásokat tesznek a természetbe is (ökoturizmus), túráznak, kerékpároznak vagy egyéb sportolási lehetőségekkel élnek, de mindezt a természetben (természetturizmus). A lassú turizmusban tehát összegződhetnek a különböző érdeklődési körök (Polyxeni Moira et al., 2017). Nincsen egységesen elfogadott fogalmi meghatározás az idegenforgalom ezen ágára, de az alfoldslow.hu cikke alapján a következőképpen lehet összefoglalni mit is takar a kifejezés: “Olyan utazás, amelynek során a desztinációt körülvevő területet is felfedezik az oda utazók, általában gyalogosan, vagy kerékpárral, bár más közlekedési eszközt is használhatnak. A lassú utazáson részt vevők utazásuk során nagyobb mértékű kölcsönhatásban vannak a körülöttük lévő emberekkel, a helyekkel, a kultúrával, az ételekkel, a kulturális/helyi örökségekkel és a környezettel, mint egyébként más turisták.”

Összefoglalva, napjainkban már nem feltétlenül a tömegturizmus által kínált szolgáltatások vonzzák a látogatókat, mert megjelent az élményszerzés, mint motiváció, amit a lassú turizmus tökéletesen ki tud elégíteni. Ennek során az utazók ki tudnak szakadni a mindennapokból, és új élményeket szerezhettek, amik sokszor nagymértékben eltérnek attól az életviteltől, amiben élnek, vagy amiben szocializálódtak életük során. A lassú turista számára fontos a fenntarthatóság, amit elérhet például olyan (tömeg)közlekedési eszközök használatával, amik mérséklék az ökológiai terhelést, továbbá fontos számára a minőségi élmények szerzése a mennyiségi helyett. Jobban szeretne részes lenni a meglátogatott településnek, térségnek.

2.3. Turizmus a vidékfejlesztésben

Az Európai Unióban a vidékfejlesztés kereteit, prioritásait a Közös Agrárpolitika határozza meg, amelyet 1962-ben alkottak meg, és ami később többször felülvizsgálatra került (jelenleg a 2023-2027-es időszakra vonatkozó van érvényben), de az alapvető célokban nem történt változás. Eszerint a KAP támogatja az agrártermelők tisztességes megélhetésének biztosítását, a termelékenységét, nagy hangsúlyt fektet a vidéki területek fejlesztésére, a vidéki gazdaság versenyképességének növelésére, és mindezt a fenntarthatóság és az éghajlatváltozás elleni küzdelem jegyében. Mindezeket jövedelem támogatással, piaci és vidékfejlesztési intézkedésekkel biztosítja.³ A vidékfejlesztési programok megvalósulását a KAP finanszírozza,

³ https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_hu

az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA). A programoknak törekedniük kell arra, hogy az alábbi hat prioritás közül legalább négy megvalósuljon:

- tudásátadás és innováció ösztönzése;
- versenyképesség növelése a mezőgazdaságban, és a fenntartható, új technológiák használatának támogatása;
- az élelmiszer-ellátási lánc megszervezése, állatjólét, és a mezőgazdasági kockázatkezelés fontosságának képviselése;
- erőforrás-hatékonyság, és az alacsony szén-dioxid-kibocsátású és az éghajlatváltozáshoz alkalmazkodni képes gazdaságra való átállás ösztönzése;
- ökoszisztémák helyreállítása;
- társadalmi befogadás erősítése, illetve a szegénység csökkentése.⁴

2023-tól azonban változások történtek a vidékfejlesztési politikák tekintetében, hiszen a VP helyett a tagországok által kidolgozott KAP Stratégiai Tervek fogják tartalmazni a vidékfejlesztéshez kapcsolódó céljait. Magyarország stratégiai tervében alapvetően a korábban kitűzött célok szerepelnek, azaz a vidéki térségek gazdaságának erősítése, munkahelyteremtés, életszínvonal növelése, mezőgazdaság erősítése, fenntarthatóság, környezetvédelem.⁵

Egy másik, vidékfejlesztés szempontjából Magyarországra nézve ugyancsak meghatározó dokumentum a Nemzeti Fejlesztés 2030 - Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Kon koncepció (OFTK). A jelenleg hatályos OFTK-t 2013-ban alkották meg, ami az ország hosszú távú fejlesztési céljait, elveit határozza meg (2030-ig). Az elérendő célokat az 1. táblázat szemlélteti.

1. táblázat: OFTK célkitűzések
(Forrás: OFTK, saját szerkesztés)

Átfogó célok 2030	Értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés	Népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom	Természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme	Térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet
Specifikus célok 2030	Versenyképes, innovatív gazdaság	Gyógyító Magyarország, egészséges társadalom,	Stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható	Az ország makroregionális szerepének erősítése

⁴ https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development_hu

⁵ https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-04/csp-at-a-glance-hungary_hu_0.pdf

		egészség- és sportgazdaság	használata, és környezetünk védelme	
		Kreatív tudásalapú társadalom, piacképes készségek, K+F+I		A többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat
	Életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és -ellátás	Értéktudatos és szolidáris, öngondoskodó társadalom		Vidéki térségek népességeltartó képességének növelése
		Jó állam: szolgáltató állam és biztonság		Kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése
				Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés

A Konceptió egy fontos részét képezi az ország helyzetének felmérése, így kitekintést tesz a turizmus helyzetére is. Mint említettem, 2013-ban készült el ez a dokumentum, viszont az ország adottságai nem változtak olyan mértékben, hogy ne lehetne ezekre hivatkozni. Magyarország rengeteg természeti és kulturális adottsággal rendelkezik, amelyek egyértelműen beépíthetők a turisztikai iparágba. Természeti szempontból minden adott a gyógy-, vízi, öko-, kerékpáros-, lovasturizmushoz, a kultúránk pedig magában hordozza a gasztro-, illetve borturizmus alapjait. Ugyanakkor az épített örökségünk is rengeteg vonzerőt tartogat, nem is említve a világörökségi helyszíneket. A Konceptió külön kiemeli Budapestet és a Balatont, mint elsődleges fogadóterületeket, amit a 2. számú táblázat is alátámaszt. Eszerint Budapesten majdnem 20-szor, míg a Balatonon kb. 13-szor annyi turista fordul meg, mint az abszolút vidékinek számító Gyulán és térségében. Érdekesség, hogy a Budapestre látogatók száma több, mint 2-szeresére nőtt, a többi feltüntetett térségben ez a változás 1,4-1,5-szörös. Viszont a KSH további adatai szerint 2022-ben a fővárosba érkezőkből “mindössze” 610.000 fő volt belföldi vendég, míg 2.555 ezer látogató külföldről érkezett. Ha ugyanezen bontást nézzük, akkor egy olyan érdekességgel találkozhatunk, hogy a Balatonnál 1,636 ezer, a Mátra-Bükk térségben pedig a belföldi vendégek száma 700.000 fő volt, ami azt jelenti, hogy a magyarok a Balaton után az ország északi részén szeretnek leginkább pihenni, kikapcsolódni.

2. táblázat: Vendégforgalom (ezer fő)
(Forrás: KSH, saját szerkesztés)

	Budapest	Balaton	Mátra-Bükk	Budapest környéke	Debrecen	Gyula és térsége
2021	1 322	1 426	551	496	360	108
2022	3 165	2 036	807	783	533	160

Miután nagy vonalakban ismertettem a vidékfejlesztéssel kapcsolatos elvárásokat, prioritásokat, szeretnék áttérni az ország turizmusának irányvonalait meghatározó dokumentumra, a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia (NTS2030) - Turizmus 2.0 stratégiára. Mint ahogy a neve is mutatja, ez a dokumentum is 2030-ra megvalósítandó, elérendő célokat és ezekhez kapcsolódó stratégiákat határoz meg. Az eredeti stratégia 2017-ben készült el, azonban átdolgozásra került sor 2021-ben. Elsősorban a 2020-'21-ben megjelenő COVID-19 járvány miatt, másodsorban pedig az addig eltelt idő alatt megjelenő változások miatt. A Stratégia 2030-ra vonatkozó víziói között szerepel a turizmus, mint a fenntartható gazdasági fejlődés húzóágazata, fontosnak tartja egy minőségi élménykínálat kialakításának előtérbe helyezését, egy erős turisztikai márka létrehozását. Továbbá megfogalmazza az elérhetőség, a széleskörű hozzáférhetőség jelentőségét, az innovativitást, és nem utolsósorban a gazdaság ezen ágának népszerűbbé tételét a munkavállalók, vállalkozók előtt. A 2021-es változatban megjelenik az igényeken, keresleten alapuló szemlélet, ami a fejlesztésekről az értékesítésre helyezi a hangsúlyt (nagyobb szerepet kap a marketing szerepe). Azonban a Turizmus 2.0 dokumentum 2023-ban ismért tárgyalóasztalra került, a 2022-ben kirobbant orosz-ukrán háború, illetve az ezt követő, és vele párhuzamosan haladó infláció és gazdasági válság miatt. Feladattá vált a változásokhoz való könnyebb adaptálódás képessége, amire megoldást a fenntarthatóság (környezeti-gazdasági-társadalmi) fókuszba állításában látnak a Stratégia újragondolói.

A három dokumentum rövid összefoglalása után egyértelműen látható, hogy a vidék, az agrárium és a turizmus nem választható el egymástól, célkitűzéseik összhangban vannak. Ezek alapján a fenntarthatóság, a tudásátadás, az innováció, az értékteremtés és -megőrzés mind fontos részét képezik a vidék megújulásának.

2.4. Falusi turizmus - Békés vármegye

A dolgozat témáját képező lassú turizmus nálunk a falusi turizmusban jelenik meg elsősorban, amelynek sokszor szerves részét képezik az egyéb turizmusfajták, mint pl. a bor-, öko-, agro-, gasztro, lovasturizmus, stb. Michalkó (2016) szerint a falusi turizmus során a vidéki (falusi) környezet, életmód és értékek párosulnak az idegenforgalommal. Beletartozik a szállásadás, a vendégfogadás, illetve a helyi értékek, életmód, hagyományok bemutatása is. Napjainkban ezeken túlmenően a vidékfejlesztés egy egyre népszerűsödő módszere, ami arra hivatott, hogy mérsékelje vagy megakadályozza a falvak elnéptelenedését, sokszor alapvető szolgáltatások megszűnését, segítségével pedig munkahelyek létesüljenek. Ennek a szegmensnek a mérése leginkább a szálláshely szolgáltatáson keresztül lehetséges, amelynek egy kivonatát a 3. számú táblázat mutatja. Tisztán a falusi turizmushoz kapcsolódó adatokat 2018-cal bezárólag kaptam a FATOSZ-tól, mert a falusi szállásadás figyelése 2019-től megszűnt. Az azóta eltelt időben pedig a KSH gyűjti az adatokat (NTAK- Nemzeti Turisztikai Adatszolgáltató Központ), viszont nincsen külön lebontva falusi szálláshely szolgáltatásra, hanem belefoglalják a magán- és egyéb szálláshelyek kategóriába. Mindenesetre a lenti táblázatból látható, hogy a falusi turizmus népszerűsége alapvetően növekvő tendenciát mutat. Annak ellenére, hogy a belföldi vendégforgalom egy kisebb megtorpanást mutatott, mégis növekedtek a létszámadatok, mivel a külföldi turisták körében nőtt az érdeklődés.

3. táblázat: Falusi szállásadás vendégforgalma (fő)
(Forrás: FATOSZ, KSH saját szerkesztés)

Év	Összes vendég	Belföldi vendég	Külföldi vendég	Békés vármegye (összesen)
2010	138.850	128.745	10.105	3.051
2014	132.739	121.152	11.587	852
2018	162.465	143.861	18.604	3.055

Mint bevezetőmben említettem, szeretnék egy összefoglaló képet mutatni Békés vármegye turizmusáról. A számszerűsített adatokat a 3. és 4. sz. táblázat szemlélteti. Békés vármegye falusi turizmusból való részesedése 2 % körüli (3. táblázat), az országos szálláshely forgalomban hasonló aránnyal jelenik meg. Mint említettem már korábban, a 2020-2021-es veszélyhelyzeti időszak visszavetette a turizmust, ez tökéletesen látszik is a 4.sz. táblázatban.

Az idegenforgalmi mérőszámok várhatóan 2023 végére elérik a járvány előtti számokat, amit alátámasztani látszik az, hogy a KSH adatai szerint a 2023. január-augusztus időszakban 10.971.000 vendég fordult meg a turisztikai szálláshelyeken összesen, ami csupán 2 millióval marad el a 2019-es év végi országos adathoz képest.

4. táblázat: A kereskedelmi szálláshelyek forgalma (fő)
(Forrás: KSH, saját szerkesztés)

Év	Országos	Békés vármegye
2010	7.473.339	128.291
2015	10.402.901	230.382
2019	12.920.247	289.244
2020	5.377.940	164.295
2021	6.518.382	167.615
2022	10.834.248	238.881

Békés vármegyében létezik több egyesület, amely a falusi turizmus elősegítését, illetve a természeti értékek megőrzését tűzte ki célul. Ilyen például az Alföld Slow Egyesület, ami direkt a lassú turizmus fellendítésére összpontosít azáltal, hogy a témával kapcsolatos konferenciákat, találkozókat szerveznek, és igyekeznek összefogni az ebben érdekelt termelőket, szolgáltatókat. A Békés Megye Falusi Turizmusáért Egyesület leginkább a vendéglátó- és szálláshelyeket fogja össze, illetve ezek falusi turizmushoz kapcsolódó programjait is igyekszik felkutatni, promotálni. A harmadik ilyen egyesület a Körösök Völgye Natúrpark Egyesület a természeti értékek megismertetésére, illetve a környezettudatosság népszerűsítésére szervez programokat, elsődleges célja pedig az értékvédelem szóval összefoglalható. Úgy gondolom, hogy ezen egyesületek összefogásának nagy jelentősége lenne a térség turizmusára nézve.

4. ANYAG ÉS MÓDSZER

A dolgozat megírásához a primer anyaggyűjtést az általam összeállított kérdőív biztosítja, amelyben az általános demográfiai kérdések mellett leginkább a lassú turizmusról érdeklődtem a kitöltőknél. Kitértem a Békés vármegyéhez tartozó utazási szokások vizsgálatára is (látogatottságára, vonzó nevezetességeire) illetve kitekintést tettem a falusi turizmusra, mint turisztikai vonzerőre, amely a vidéki térségek egyik húzóágazata lehetne. A kapott adatok egy részét főkomponens (faktor-) elemzéssel, valamint hierarchikus klaszterelemzéssel is kiértékeltem. Ehhez az SPSS for Windows nevű szoftvert használtam fel. A faktorelemzés a többváltozós statisztikai eljárások egyike, melynek során adattömörítést végez a program (Fabrigal, L. R. et al., 1999). Ez a feltáró jellegű elemzés alkalmas a sok homogén jellemzővel rendelkező sokaság változói (jelen esetben a válaszok) között lévő kapcsolatok, összefüggések feltárására, miközben a kiinduló változók száma csökken, ami megkönnyíti az értelmezést (Hakstian, A. R. – Muller, V. J. 1973). A létrejött faktorok felhasználhatók további vizsgálatokra, mint például a klaszterelemzésre (Kaiser, H. F. 1958). A másik módszer a klaszterelemzés, melynek célja, hogy a megfigyelési egységeket homogén csoportokba rendezze, osztályozza, a bevont változók alapján (Bansal – Sharmas – Goel, 2017). A klaszterezés a faktorelemzéssel szemben a megfigyelési egységeket (ld. válaszadók) számát csökkenti és csoportosítja (Bardoshi – Um – Erford, 2021). Ebben a dolgozatban az összevonó hierarchikus klaszterelemzést futtattam le, azon belül is a Ward-féle eljárást alkalmaztam (Rao, 1971). Ez egy négyzetes eljárás alapuló módszer, ami kevésbé érzékeny a hibás adatokra, és a kiugró értékekre (Sajtos-Mitev, 2007).

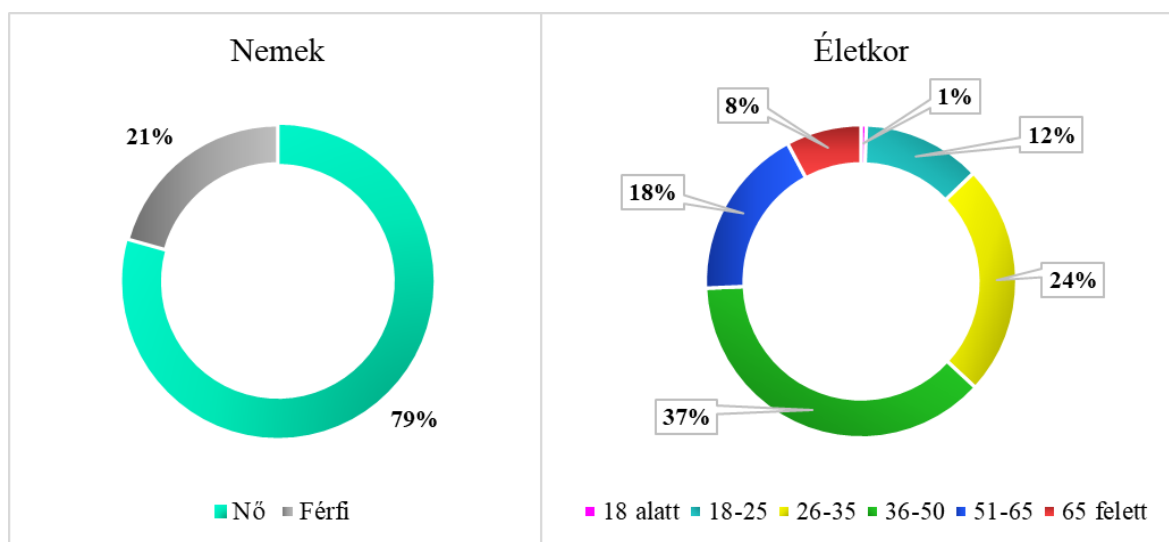
Szekunder anyaggyűjtésemet a kapcsolódó hazai és külföldi szakirodalmakból, kapcsolódó honlapokról végeztem, amely során meghatároztam a dolgozat témájához tartozó történeti és fogalmi kereteket, valamint összefoglaltam az ország vidékfejlesztésére és turisztikai ágazatára vonatkozó célkitűzéseket, prioritásokat. A dolgozathoz kapcsolódó statisztikai adatokat a Központi Statisztikai Hivatal gyorstájékoztatói, valamint a Falusi és Agroturizmus Országos Szövetség szolgáltatta. Az adatok saját szerkesztésben jelennek meg. Az idegen nyelvű források kapcsolódó részeit saját fordításban közöltem.

5. EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK

A kutatásom alapjául szolgáló kérdőív 2023.09.15-től 2023.10.13-ig, azaz közel egy hónapig volt elérhető, és összesen 179 válasz érkezett. A kérdőívet közösségi oldalamon, valamint olyan csoportokban osztottam meg, ahol az érdeklődési körök az utazásban, kirándulásban, wellness utazásokban összpontosul. A kérdőív két részletből épült fel, az elején a demográfiai kérdések mellett egy-két utazási szokással kapcsolatos kérdést tettem fel, míg a második felében kifejezetten a lassú turizmusról szoltak a kérdések.

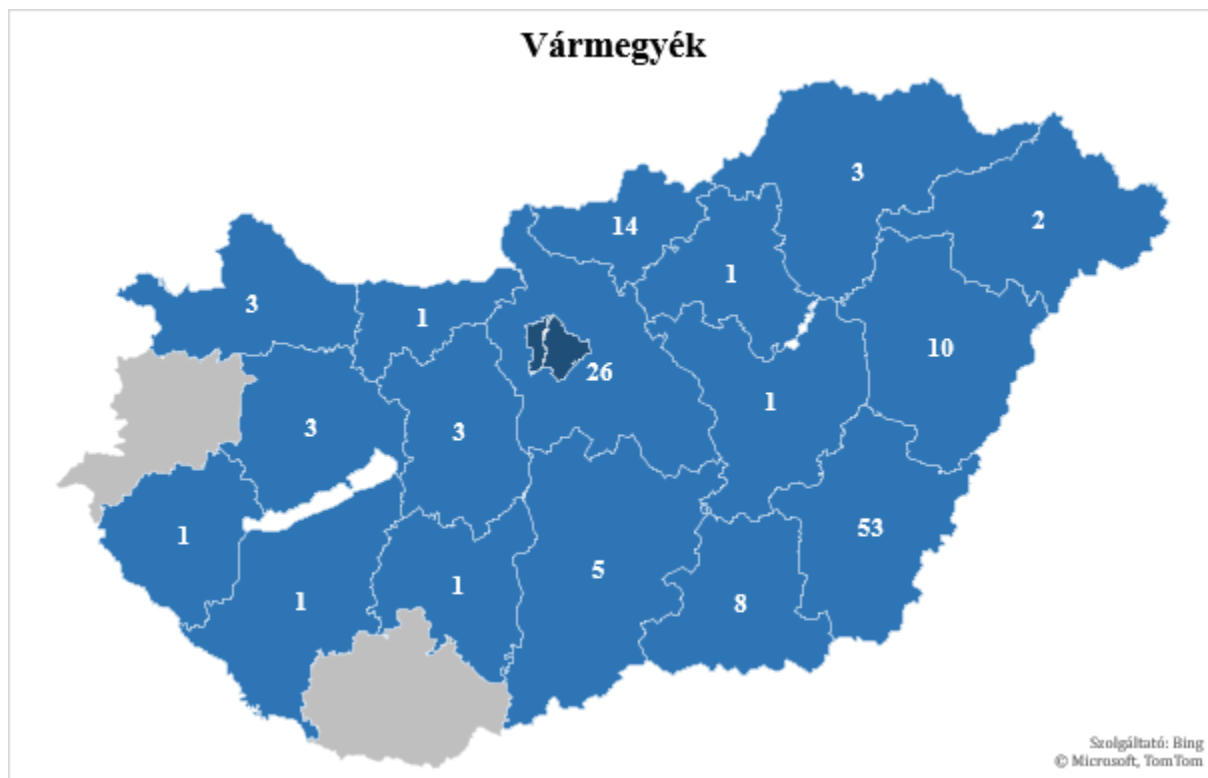
Az 1. számú ábra a kitöltők nemek és életkor szerinti megoszlását mutatják. Ezek alapján többségében nők (142 fő) töltötték ki, míg a férfiak jóval kisebb arányban (37 fő) képviselték magukat. A kitöltők többsége a 36-50 éves korosztályhoz tartozott (67 fő), míg a legkevesebben a 18 év alattiak voltak (1 fő). Többségében tehát az egyetemista és közép korosztályba tartozók töltötték ki a kérdéssort.

1. ábra: Nemek és életkor szerinti megoszlás
(Forrás: saját szerkesztés)

A 2. ábrán szemléltettem, hogy melyik vármegyéből hány válasz érkezett. Ezek alapján a legtöbb kitöltő Békés vármegyében (53 fő), illetve Budapesten él (43 fő), a következő legtöbb válasz pedig Nógrád (14), valamint Hajdú-Bihar vármegyéből (10) érkezett. Mint ahogyan a térképen látszik, Vas és Baranya vármegyékből nem érkeztek válaszok, de úgy gondolom, szépen képviseltette magát az ország legnagyobb része.

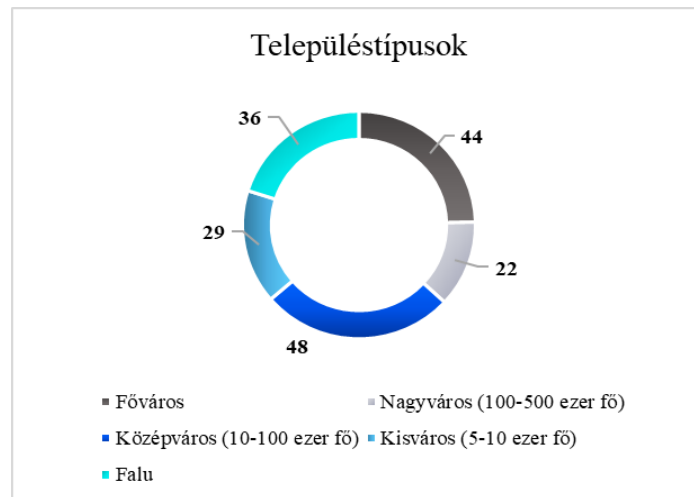
2. ábra: Vármegyéenkénti megoszlás
(Forrás: saját szerkesztés)

A 3. ábrán a településtípusok szerinti megoszlást szeretném bemutatni. A kérdőívben külön válaszlehetőségként tüntettem fel a községet, nagyközséget, hiszen vannak olyan települések, amelyek nevében még ez szerepel, viszont a településföldrajzban egységesen faluként jelenik meg, ezért itt csak ezt tüntettem fel. Tanyás térségben élőktől nem érkezett válasz, valamint különválasztottam a fővárost, mint településtípust, hiszen 1 millió fő feletti népességével elkülönül a többi nagyvárostól. A legtöbb válasz a 10-100 ezer főt számláló középvárosokból jött, amit szorosan követ a főváros. A legkevesebb válasz a nagyvárosokból jött, amiből arra lehet következtetni, hogy a nagyobb városokból (vármegye-székhelyekről) nem érkezett olyan sok válasz.

3. ábra: Településtípusok szerinti megoszlás

(Forrás: saját szerkesztés)

Az 5. kérdésem a végzettségre irányult. A válaszok alapján a kitöltők több, mint fele (120 fő; 67%) valamilyen felsőoktatási végzettséggel rendelkezik, 53-an szereztek középfokú végzettséget vagy szakmát, 4-en felnőttképzésben vettek részt, és 2-en általános iskolai végzettséggel rendelkeznek.

A jövedelemviszonyok tekintetében a havi bruttó jövedelemre is rákérdeztem, aminek a következő lett az eredménye: 34,1% 300-500 ezer Ft között, 24%-uk 500 ezer-1 millió Ft között, 16,2%-uk pedig 232-300 ezer Ft között keres. 18-an jelezték, hogy nincs önálló jövedelmük, 20 ember pedig minimálbér alatt keres. 8 válaszadó pedig 1.000.000 Ft fölötti havi jövedelmet jelzett.

A következőkben a turizmussal kapcsolatos kérdések eredményeit fogom részletezni. A 7. kérdés az aktív vagy tömegturizmus előnyben részesítésére kérdezett rá. Az aktív turizmust Jászberényi (2019.) a következőképpen határozza meg: „Aktív turizmus esetében a turista elsődleges motivációja olyan fizikai aktivitást igénylő tevékenységekre irányul, mint például a természetjárás, melyet végezhet gyalogosan vagy kerékpárral, ide sorolandók a vízi turisztikai tevékenységek, mint például a vitorlázás, horgászat, továbbá az aktív turizmus köré soroljuk a kaland- és ökoturisztikai tevékenységeket is (pl. futás, síelés, vadászat, golfozás stb.)”. Tömegturizmus alatt pedig azt a magatartást értjük, amikor a turista olyan szolgáltatásokat vesz igénybe, amelyek minden vendég számára tömegesen elérhetők, és mindenkinek ugyanazt az élményt nyújtják. Ezek közé tartozik a wellness, a vízparti (tengerpart, Balaton) nyaralás, összességében a passzív kikapcsolódás. A kitöltők 62,6%-a inkább aktív turistaként, míg 37,4% tömegturistaként jellemezné magát.

Mivel az elmúlt időszak egyik legjelentősebb, világméretű problémája a COVID volt, rákérdeztem, hogy mennyiben változtatott ez az utazási szokásokon. A legtöbben (86,6%) úgy nyilatkoztak, hogy nem változott semmi, ám akiknél mégis, azok leginkább úgy nyilatkoztak, hogy kevesebbet utaznak. Többen kitértek arra, hogy a járvány miatt olyan helyeken fordulnak meg, ahol kevesebben járnak, túráznak a természetben, többet utaznak belföldön, de néhányan azt is megjegyezték, hogy a nyaralások helyett a rövidebb, egynapos kirándulások váltak meghatározóvá.

Mint említettem, Békés vármegye látogatottságáról is tettem fel kérdéseket. Első körben arra voltam kíváncsi, hogy a válaszadók szoktak-e a vármegyében nyaralni, kirándulni, amire szinte egyenlő arányban jöttek válaszok. Többségük szokott jönni (57,5%), de a válaszok közel fele nemleges (42,5%). A 4. ábra azokat az attrakciókat mutatja, amelyeket leginkább preferálnak a vármegyében. Egyértelműen látszik Gyula túlsúlya, ahol a vár és a mellette lévő várfürdő sok turistát vonz minden évben. Utána Szarvas kapta a legtöbb voksot, ahol az Arborétum, illetve a Mini Magyarország makettpark várja a látogatókat. A következő célpont Szabadkígyós, ahol a nemrégiben felújított Wenckheim-kastély és kertje nyújt színvonalas kikapcsolódási lehetőséget. A kérdőív eredményei szempontjából kedvelt település még Gyopárosfürdő és Békésszentandrás, ahol a wellness, illetve vízparti turizmus van a középpontban. Többen említették még Dévaványát, Gyomaendrődöt, illetve Békésen a Dánfoki üdülőközpontot. Dévaványát leszámítva (ahol a természetjárás a főszerep), többségében a vízparthoz vagy wellnesshez kapcsolódó lehetőségeket, szolgáltatásokat keresik az emberek.

4. ábra: A látogatók által kedvelt látványosságok
(Forrás: saját szerkesztés)

A következő kérdésem arra irányult, hogy szívesen üdülnének-e Békés vármegyében, meglátogatnák-e ezt a turisztikai desztinációt, és a válaszok döntő többségében (82%) pozitívan nyilatkoztak. Kértem a kitöltőktől, hogy fejtsék ki válaszukat. Az igennel szavazók leginkább a környezet szépségét emelték ki, a vízpartok elérhetőségét, a nyugalmat, tehát a természeti értékeket, de nagyon sokan voltak, akik saját bevallásuk szerint még nem jártak ebben a térségben, így őket a felfedezés hajtja. Természetesen sokan írták, hogy eleve a vármegyében laknak, de szívesen kirándulnak, és fedezik fel az otthonuk környezetében lévő értékeket. Többen kiemelték Gyulát, mint már meglátogatott települést, és ebből adódóan szívesen visszatérnének még, megismerni újabb településeket, látnivalókat. Ugyancsak többször megjelent a kikapcsolódási lehetőségek családbarát jellege, a barátságos környezet, az aktív és passzív pihenési lehetőségek együttes megjelenése, a turisztikai attrakciók fejlődése, az alacsonyabb árak vagy éppen az, hogy nincsenek tömegek. Akik nem szívesen látogatnának el a vármegyébe, azok többsége helyi lakos, aki már mindent látott, de volt olyan is, akinek egyszerűen nem vonzó ez a térség, mert messze van a lakóhelyétől, vagy inkább az ország más területeit, külföldi célpontokat említ. Érdekes viszont, hogy többen is jelezték, hogy nem tudják, milyen lehetőségek vannak Békésben, nincsenek számukra érdekes attrakciók, vagy pedig nem keltik fel az érdeklődésüket a programok. Mindenesetre többségében pozitívan nyilatkoztak Békés vármegyéről, ami mindenképpen ígéretes a térség jövőjére nézve.

A továbbiakban a lassú, fenntartható, és a falusi turizmusra vonatkozó kérdések eredményeit szeretném bemutatni. A válaszadók igen nagy százaléka (63%) nem találkozott még a lassú turizmus fogalmával, míg 23%-uk már hallott róla. 14% egyértelműen állítja, hogy hallott róla és tudja is mit jelent (5. ábra).

5. ábra: A lassú turizmus fogalmi ismertsége
(Forrás: saját szerkesztés)

Mivel a lassú turizmus egyik meghatározó ismérve a fenntarthatóság, rákérdeztem az utazási eszközök használatára. Ezek alapján a válaszadók több, mint 80%-a autóval érkezik az utazás célpontjához, és mindössze 14%-uk használ valamilyen környezetkímélőbb tömegközlekedési módszert (vonat, busz). A maradék 5-6%-ot a kerékpárral vagy repülővel való utazás tette ki, ez utóbbi valószínűleg a külföldi utazásokra értendő. Mindenesetre a 14%-nyi tömegközlekedők aránya sajnos elég kicsi, ebben még gyerekcipőben járunk. Arra is rákérdeztem, hogy miután megérkeztek az adott településre, mivel közlekednek szívesen helyben, amire a következő sorrend érkezett: gyalog (132 szavazat), autóval (106), tömegközlekedéssel (47), kerékpárral (43), rollerrel (4). Ez már egy jóval pozitívabb képet mutat, ám még mindig ott van az autóhasználat a második helyen, ami, ha belegondolunk, meglehetősen kényelmes megoldás egy településen belül. Összességében az erre vonatkozó válaszok alapján azt tudom mondani, hogy a fenntartható közlekedésre nem fordítunk túl nagy hangsúlyt. A kérdőív válaszaiból az is kiderült, hogy a megkérdezettek leginkább 2-3 napra vagy egy hétre szoktak elutazni, de voltak olyanok is, akik hosszabb időszakokat is megengedhetnek maguknak. Ez mindenképpen jó arány, mert lenne lehetőség a lassú turizmus megélésére. Mindösszesen 1 válaszadó mondta azt, hogy 1 napot szokott kirándulni, ami abból a szempontból negatív, hogy a lassú turizmushoz pont az tartozik hozzá, hogy több napot töltsenek egy adott desztinációban, azonban, ha figyelembe veszem, hogy más kérdésnél jelezték, hogy jobban szeretik az egynapos kirándulásokat, amikor akár túráznak, vagy éppen egy város látnivalóit tekintik meg, akkor abszolút pozitív válasznak értékelhető. A következő kérdésem arra irányult, hogy az általam felsorolt szempontokat (fenntarthatóság, természetvédelem, a helyiek nyitottsága, helyi kultúra elérhetősége, élményszerzés, helyi termékek elérhetősége, természet közelsége, sportolási lehetőségek) mennyire tartják fontosnak az utazások során. Amit a legtöbben nagyon fontosnak tartottak, az a helyiek kedvessége, a helyi kultúra megjelenése, az élményszerzés (kimagaslóan fontos), a természet közelsége, illetve a természetvédelem. A sportolási lehetőségek elérhetősége volt a legkevésbé fontos a megkérdezettek körében. Ehhez a kérdéshez kapcsolódóan készítettem faktor-, illetve klaszterelemzést, amelynek eredményeit a későbbiekben fogok bemutatni.

A válaszadók falusi turizmus iránt való érdeklődése igazán kiegyenlített képet mutat. A megkérdezettek közel fele nyitott a falusi turizmus iránt, azonban több, mint a fele bizonytalan, vagy nem érdeklődő. Akik szívesen részt vesznek/vennének benne, azoknak a választát összefoglalva a 6. ábra szemlélteti. Egyértelműen látszik, hogy a legtöbbeket az újdonság és kíváncsiág vonz, hogy megismerjenek eddig fel nem fedezett településeket, területeket. Egy másik kiemelkedő témakör a nyugalom volt. Rengetegen írták, hogy a falusi

turizmus mennyire képes kiszakítani az embert a rohanó mindennapokból, segít lelassulni, vagy hogy mennyire pihentető tud lenni a csend és nyugalom. Ugyancsak sokan emlegették a hagyományok, a vidéki kultúra iránti érdeklődésüket. Az emberek tehát szeretnék megtapasztalni a falusi élet autentikusságát, megismerni a hagyományainkat, amiket leginkább a falvak őriznek már csak. Többen kitértek a gasztronómiára is, ami a magyarok életében szintén egy fontos tényező; elég csak egy-egy disznótorra gondolni, vagy éppen a jó borokra, pálinkákra, amelyek előállítása szintén vidéken történik. Érdekes ezekhez kapcsolódóan programokat szervezni, és kínálni, mert van rá kereslet. Ezeken kívül megjelenik még a természet közelsége, a helyiek közvetlensége is, valamint a falusi turizmus családbarát jellege. Többen a megfizethetőséget említették.

6. ábra: A falusi turizmus vonzereje
(Forrás: saját szerkesztés)

A kérdőív kitöltők 91,6%-a szerint érdemes lenne fejleszteni az ország vidéki területein a falusi turizmust, 8,4% szerint pedig nem. A nemmel válaszolók egy részét inkább az érdektelenség jellemzi, mivel számukra nem vonzó ez a kapcsolódási forma. Egy másik réteg szavaiból inkább egy-egy rossz tapasztalat tűnik ki, de vannak olyan válaszok is, amelyek valóban elgondolkodtatók. Az egyik ilyen szerint van rengeteg más turisztikai lehetőség, tehát telített a piac, azonban jelen tanulmány pont cáfolja ezt a felvetést, mert az itt kapott válaszok és az egyéb tendenciák (országos, nemzetközi) is azt mutatják, hogy van létjogosultsága ennek a szegmensnek. A másik, több nemleges válaszban megjelenő gondolat pedig az, hogy meg

kellene hagyni a vidék nyugalját, érintetlenségét, békéjét, és nem elárasztani turistákkal. Ez valóban egy releváns kérdés ebben a témában, hiszen, ha csak Hollókő példáját nézzük, ott sem laknak már sokan életvitelszerűen, és egy-egy ünnepi időszakban annyi turista árasztja el a települést, hogy létszámkorlátokat kell szabni. Úgy gondolom ennek a kérdésnek az egyik kulcsfontosságú megoldása a fenntarthatóság, azaz, hogy ne tömegturizmust akarjunk elérni a vidéki térségekben (ne gyorsan, nagy attrakciókat, sok vendéget). Ennek megoldása azonban már egy tudatos stratégia, aminek a megtervezése az adott térségben élők feladata. Ehhez viszont együttműködés szükséges, ami sajnos nálunk még nem túl gyakori.

A másik oldal képviselőinek nagy része (akik szerint szükséges fejleszteni a turizmus ezen ágát) nagyon összetetten és jól látják a fejlesztés szükségességét. Szinte mindenki kiemelte, hogy mennyire szépek a vidéki térségek, mennyi elrejtett kincs található kis hazánkban. Átlátják azt is, hogy nagyon sokan nem ismerik a falusi, vidéki életformát, és emiatt nem is tudják, mennyire pihentető tud lenni a vidék nyugalma. Volt olyan válasz, amiben hosszabban kifejtették, hogy a túlszűfolt, túlmarketingelt célpontok mellett figyelmet és energiát kellene fektetni a környező kisebb településekre. Megemlítették, hogy ez a fajta turizmus a mezőgazdaság számára egy alternatív bevételi forrás lehetne, és így nem csak plusz bevételt jelentene, de pozitívan hatna egyrészt a városképre (igényesebbé válna a település), másrészt a helyi közösségekre. Egy-egy ilyen terület turisztikai fejlesztése az infrastrukturális fejlődést is magában hordozza, illetve munkahelyeket is teremt. Megjelenne benne a tudatosságra, fenntarthatóságra nevelés, ezáltal egy másfajta szemléletmód átadása a turistáknak. Ezeket a gondolatokat támasztja alá egy nemrégiben elkészült tanulmány is, amely szintén megfogalmazza, hogy egy adott térség turisztikai fejlődése és vonzereje nagyban függ az adott területen illetékes Turisztikai Desztináció Menedzsment (TDM) szervezetek tevékenységeitől, hiszen a fejlesztések és a szemléletformálás együttesen előmozdíthatná ezen térségek versenyképességének növekedését egy sokkal fenntarthatóbb formában. Szintén megfogalmazzák, hogy egy ilyen szemlélet hozzájárulna a helyiek és a turisták közötti jó kapcsolat erősítéséhez is (DSouza - Shetty, 2024). Ehhez kapcsolódóan valaki az olaszországi „agroturismo” programot hozta fel, ami lényegében annyit jelent, hogy a gazdaságok vendéget is fogadnak, és ellátják az ott nyaralókat, amit egyébként az állam törvényileg támogat is valamilyen mértékben.⁶ Nálunk ez lényegében a falusi vendégasztal elnevezésű turisztikai attrakció, habár nálunk ez nem mindig párosul szállásadással. Egy másik hozzászóló szerint nagyon sérülékeny a szolgáltatóipar (a COVID időszakot hozta fel példaként), és a fejlesztés

⁶ <https://olaszorszagrol.hu/agriturismo-na-ezzel-mit-kezdjunk/>

mellett tudatosítani kellene a vidéken élőkben, hogy együttműködéssel sokkal stabilabban tudnának megállni a változó gazdasági viszonyok közepette. Ugyanakkor kritikai észrevételekkel is éltek a válaszadók. Sokan megjegyezték, hogy kevés az elérhető információ, nem ismerik a vidéki térségek kínálatát, ami például marketing hiányra utal. Volt, aki az infrastruktúra megfelelő kiépítettségét hiányolta; akár az eljutási útvonalak állapotát, akár a szálláshelyek minőségét, habár megjegyzem, ez utóbbi orvoslására adódnak lehetőségek, hiszen az utóbbi időben sok lehetőség volt a vidéki szálláshelyek felújítására vissza nem térítendő pályázatokat beadni. Több válasz is vonatkozott arra, hogy drágulnak a szálláshelyek, azonban ezzel szemben állnak a korábban tárgyalt észrevételek, miszerint a falusi turizmus alapvetően megfizethető. Egy másik hozzászólásban arra hívta fel a figyelmet a válaszadó, hogy sokan egyre tudatosabban választanak szálláshelyet, utazási célpontot, és hogy a célterület kiválasztása nem mindig csak az anyagiaktól függ, hanem attól is, hogy kinek mi a prioritás a döntései során. Ennek a témának egy kicsivel mélyebb megértésére végeztem faktor-, illetve klaszterelemzést, melyek során azt vizsgáltam, hogy milyen összefüggések találhatók az egyes válaszok, valamint a válaszadók között fellelhető-e valamilyen kapcsolat. A továbbiakban ezek eredményét ismertetem.

5.1. Faktorelemzés

5. táblázat: Korrelációs mátrix

(Forrás: SPSS, saját számítás)

Correlation Matrix^a

		életkor	iskvegz	jov	fenntarthat	termved	helyiek	kultúra	elmeny	helyitermek	termeszetközelség	sport
Correlation	életkor	1,000	-,043	,102	,079	,071	-,130	-,135	-,197	-,133	-,106	-,072
	iskvegz	-,043	1,000	,391	-,008	-,038	-,043	,179	,121	-,050	,033	,073
	jov	,102	,391	1,000	,061	-,045	,083	,123	,145	,089	,016	,042
	fenntarthat	,079	-,008	,061	1,000	,767	,374	,356	,371	,526	,507	,365
	termved	,071	-,038	-,045	,767	1,000	,519	,390	,408	,525	,619	,463
	helyiek	-,130	-,043	,083	,374	,519	1,000	,618	,603	,551	,568	,389
	kultúra	-,135	,179	,123	,356	,390	,618	1,000	,655	,481	,487	,272
	elmeny	-,197	,121	,145	,371	,408	,603	,655	1,000	,549	,642	,311
	helyitermek	-,133	-,050	,089	,526	,525	,551	,481	,549	1,000	,660	,442
	termeszetközelség	-,106	,033	,016	,507	,619	,568	,487	,642	,660	1,000	,494
	sport	-,072	,073	,042	,365	,463	,389	,272	,311	,442	,494	1,000
Sig. (1-tailed)	életkor		,284	,088	,148	,174	,041	,036	,004	,038	,079	,169
	iskvegz	,284		,000	,458	,306	,285	,008	,054	,254	,330	,166
	jov	,088	,000		,207	,275	,135	,050	,026	,118	,415	,287
	fenntarthat	,148	,458	,207		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	termved	,174	,306	,275	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000
	helyiek	,041	,285	,135	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000
	kultúra	,036	,008	,050	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000
	elmeny	,004	,054	,026	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000
	helyitermek	,038	,254	,118	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000
	termeszet	,079	,330	,415	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000
	sport	,169	,166	,287	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	

a. Determinant = ,008

Az elemzésbe bevont változók között szerepelnek a kérdőív életkorra, iskolázottságra, jövedelemre vonatkozó kérdései, illetve a kérdéssor második szakaszának azon kérdése, amely az utazás során fontos tényezőkre kérdez rá. Az 5. sz. táblázatot korrelációs mátrixnak nevezzük, ami arra hivatott, hogy a kérdőív egyes válaszai között lévő kapcsolatokat mutassa meg. A táblázat felső része magát a korrelációt, a kapcsolat mértékét közli, míg az alsó részben lévő értékek az elemzés megbízhatóságát, szignifikanciáját mutatják. Mivel mindkét mátrix szimmetrikus, ezért külön színnel jelöltem a főátlókat (bordó), és a vonal feletti részeket vizsgáltam. Ezek az együttthatók -1 és 1 közé eső értékek. Minél közelebb vannak az 1-hez, annál szorosabb kapcsolatot mutatnak, ha „-” előjelű, akkor ellentétes kapcsolatról beszélhetünk. A korreláció vizsgálat során a 0,5 és feletti értékeket külön jelöltem, mert az e fölötti eredmények közepes vagy erős kapcsolatot jelentenek. A hozzájuk kapcsolódó szignifikancia értékek azt jelzik, hogy a kapcsolatok mindegyik esetben megbízhatóak. Az eredmények alapján elmondható, hogy a legerősebb kapcsolat a természetvédelem megjelenése és a fenntarthatóság között van (0,767), ami azt jelenti, hogy (a válaszadók közül) akinek fontos a természetvédelem, annak fontos a fenntarthatóság is. Kevésbé szoros, de szintén erős kapcsolat figyelhető meg (0,6 felett) a helyiek és a kultúra, illetve élményszerzés vonatkozásában. Tehát annak, aki a helyi kultúrát megismerné vagy élményeket szeretne gyűjteni, fontos, hogy a helyiek nyitottak, barátságosak legyenek. Ezt a csoportot erősíti az élmények és a kultúra megjelenése is, amiből az következik, hogy az élményszerzéshez a kulturális lehetőségek is hozzátartoznak. Szintén ide sorolhatók még a természet közelsége és a természetvédelem, élményszerzés, valamint a helyi termékek közötti kapcsolatok is. A „leggyengébb”, közepesen erős kapcsolat (0,5 felett) jelenik meg a helyiek nyitottsága és a természetvédelem megjelenése között. Ugyanez figyelhető meg a helyi termékek elérhetősége és a fenntarthatóság, természetvédelem, a helyiek nyitottsága, és az élményszerzés között. Tehát a válaszadók nagy részénél megmutatkozik, hogy a helyi termékekhez szorosan kapcsolódik a fenntarthatóság, a természetvédelem, valamint az, hogy ezeket egy teljesen más miliőben tudják beszerezni, ahol új élményekkel gazdagodhatnak, és ahol a helyi társadalom tagjai (akitől megvásárolja ezeket a termékeket) nyitottak, kedvesek. Ezek szerint nem csak elméletben van így, hanem a gyakorlatban is összekapcsolódnak ezek a szavak. Közepesen erős kapcsolat rajzolódik ki még a természet közelsége és a fenntarthatóság, valamint a helyiek között.

A 6. táblázat a Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) kritériumot és a Bartlett-teszt eredményeit szemlélteti, és azt mutatja be, hogy a mutatók alkalmasak-e, és milyen mértékben alkalmasak a

faktorelemzésre. A Bartlett-teszt az alkalmasságot vizsgálja, azaz azt teszteli, hogy a korrelációs mátrixnak a főátlón kívüli elemei csak véletlenül térnek-e el a nullától (nullhipotézis). A táblázat alapján a nullhipotézis elvethető, hiszen a szignifikancia szint 0,05-nél kisebb, így a mutatók egyértelműen alkalmasak a faktorelemzésre. A KMO kritérium az egyik legfontosabb mérőszám annak megítélésében, hogy a mutatók milyen mértékben alkalmasak az elemzésre. Ennek értékelési rendszere következő:

- $KMO \geq 0,9$ kiváló
- $KMO \geq 0,8$ nagyon jó
- $KMO \geq 0,7$ megfelelő
- $KMO \geq 0,6$ közepes
- $KMO \geq 0,5$ gyenge
- $KMO < 0,5$ elfogadhatatlan.

A KMO értéke jelen esetben 0,813, ami nagyon jó alkalmasságot jelent.

6. táblázat: KMO és Bartlett teszt
(Forrás: SPSS, saját számítás)

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,813
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	842,185
	df	55
	Sig.	,000

A kommunalítások értékei (7. táblázat) azt mutatják meg, hogy a megfigyelt változókat miként magyarázzák a főkomponensek, azaz, melyik mutató mennyi információt visz be az elemzésbe. Az „Initial” oszlop mindegyik értéke 1, azaz a változók összes információ tartalmát beviszi az elemzésbe. Mivel az előzőekben láthattuk, hogy nem annyira szorosak a kapcsolatok, így csak bizonyos információhányadok használhatók fel. Ebben az elemzésben a 0,25 feletti értékek tekinthetők jónak, tehát a bevitt mutatók összessége viszonylag sok információt visz be. A legmagasabb értékhez kapcsolódó kérdésből, hogy “Mennyire fontos a természetvédelem?”, az összes információjának majdnem 80%-a (79,1%) bennmarad az elemzésben. Ugyancsak magas értéket mutat az élményszerzés fontossága, a fenntarthatóság, illetve a természet közelsége is. A legalacsonyabb érték a sportolási lehetőségek meglétéhez kapcsolódik, az információinak csupán 38%-a maradt bent az elemzésben.

7. táblázat: Kommunalitások
(Forrás: SPSS, saját számítás)

Communalities		
	Initial	Extraction
életkor	1,000	,679
iskvegz	1,000	,667
jov	1,000	,694
fenntarthat	1,000	,709
termved	1,000	,791
helyiek	1,000	,636
kultúra	1,000	,631
elmeny	1,000	,712
helyitermek	1,000	,641
termeszeti	1,000	,708
sport	1,000	,382

Extraction Method: Principal Component Analysis.

A „Total Variance Explained” táblázat (8. sz. táblázat) a faktorok számának meghatározását segíti elő. A táblázatot három hármas egységre lehet osztani, az első a kezdeti értéket (Initial Eigenvalues), a második a faktorelemzés utáni értékeket (Extraction Sums of Squared Loadings), a harmadik pedig a rotáció utáni értékeket (Rotation Sums of Squared Loadings) tartalmazza. Az első egységben annyi sort láthatunk, amennyi változónk van (11). A faktorelemzés során a 11 mutatót igazából összesűríti, és bizonyos számú faktorba sorolja őket. Amely mutatók szorosan összefüggnek, azok kerülnek egy-egy faktorba. A faktorelemzés utáni rész már csak az 1-nél nagyobb sajátértékű faktorokat tartalmazza, ami azt jelenti, hogy egynél több mutató található az adott faktorban. Elsőként a legnagyobb sajátértékkel/ magyarázott varianciával rendelkező faktor jelenik meg (4,536 / 41,24%), majd ezt követi második: 1,48 / 13,455% és a harmadik: 1,233 / 11,206%. A faktorok száma meghatározható a variancia összesített (kumulált) százaléka alapján is. A társadalomtudományi kutatásokban a minimális varianciaszint 60%. Esetünkben a három faktor 65,901%-nyi információt őriz meg. A rotálás segítségével a faktorok által magyarázott variancia arányosabbá tehető és az értelmezés megkönnyíthető.

8. táblázat: Total Variance Explained táblázat
(Forrás: SPSS, saját számítás)

Total Variance Explained									
Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	4,536	41,240	41,240	4,536	41,240	41,240	4,450	40,458	40,458
2	1,480	13,455	54,695	1,480	13,455	54,695	1,486	13,512	53,970
3	1,233	11,206	65,901	1,233	11,206	65,901	1,312	11,931	65,901
4	,837	7,607	73,508						
5	,664	6,040	79,547						
6	,625	5,681	85,228						
7	,482	4,378	89,605						
8	,375	3,407	93,012						
9	,345	3,137	96,149						
10	,248	2,255	98,403						
11	,176	1,597	100,000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

A rotált komponens mátrix (9. táblázat) megmutatja a változók kapcsolatrendszerét, illetve, hogy melyik mutató melyik mátrixba fog kerülni. Az egyes faktorokban amelyek változók között szoros összefüggés van, azok magas értékkel (faktorsúllyal) fognak megjelenni. A faktorsúly az eredeti változó és az adott faktor közötti korrelációt mutatja, amelynek értéke -1 és 1 között változhat. Ezek alapján az 1. faktorban, mint ahogy ki is emeltem, található a természetvédelem megjelenése, a természet közelsége, a helyi termékek elérhetősége, a fenntarthatóság, a helyiek nyitottsága, az élményszerzés, a kulturális lehetőségek megléte, valamint a sportolási lehetőségek, így ennek a faktornak a „Helyi adottságok fontossága” nevet adom. Tehát azok a válaszadók, akik a lassú turizmusban részt vennének valószínűleg azokat az ajánlatokat részesítenék előnyben, ahol az előbb felsorolt lehetőségeket megtalálják. Az ilyen jellegű eredmények egyébként nagy segítséget jelenthetnek pl. egy-egy marketingstratégia kialakításában. Az eredmények alapján nagyon fontos faktornak számít, hiszen a válaszadóktól beérkező, erre vonatkozó összes információ több, mint 41%-a itt található. A második faktorba a jövedelem és az iskolai végzettség került bele, így ezt a faktort „Társadalmi-gazdasági pozíció” néven fogom a későbbiek során említeni. Az ezek közötti szoros kapcsolat alapvetően várható volt, hiszen általánosságban igaz, hogy a magasabb iskolai végzettség magasabb jövedelmet eredményez. Érdekes viszont megemlíteni, hogy ez a kettő mutató nincsen kihatással a többire, tehát egyik sem befolyásolja azt, hogy valakinek fontos

legyen a fenntarthatóság, vagy éppen a helyi termékek elérhetősége. A harmadik faktorba egyedül az életkor mutatója került be (nevezzük „Korstruktúrának”), ami az eredmények alapján független a többi mutatótól. Esetleg meg lehet említeni az élményszerzést, amely negatív előjellel jelent meg az elemzés során, ami azt jelenti, hogy minél magasabb az életkor, annál kevésbé meghatározó a döntéseiben az élményszerzés lehetősége. Összességében ebben a faktorban a kornak van nagy szerepe.

9. táblázat: Rotált komponens mátrix
(Forrás: SPSS, saját számítás)

	Component		
	1	2	3
termved	,834	-,118	,284
termeszett	,832	,003	-,127
helyi termék	,790	-,008	-,132
fenntarthat	,764	-,027	,354
helyiek	,744	,039	-,285
elmeny	,705	,220	-,409
kultúra	,650	,270	-,369
sport	,616	,024	,043
jov	,052	,822	,124
iskvegz	-,018	,814	-,060
életkor	-,032	,100	,817

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.
a. Rotation converged in 5 iterations.

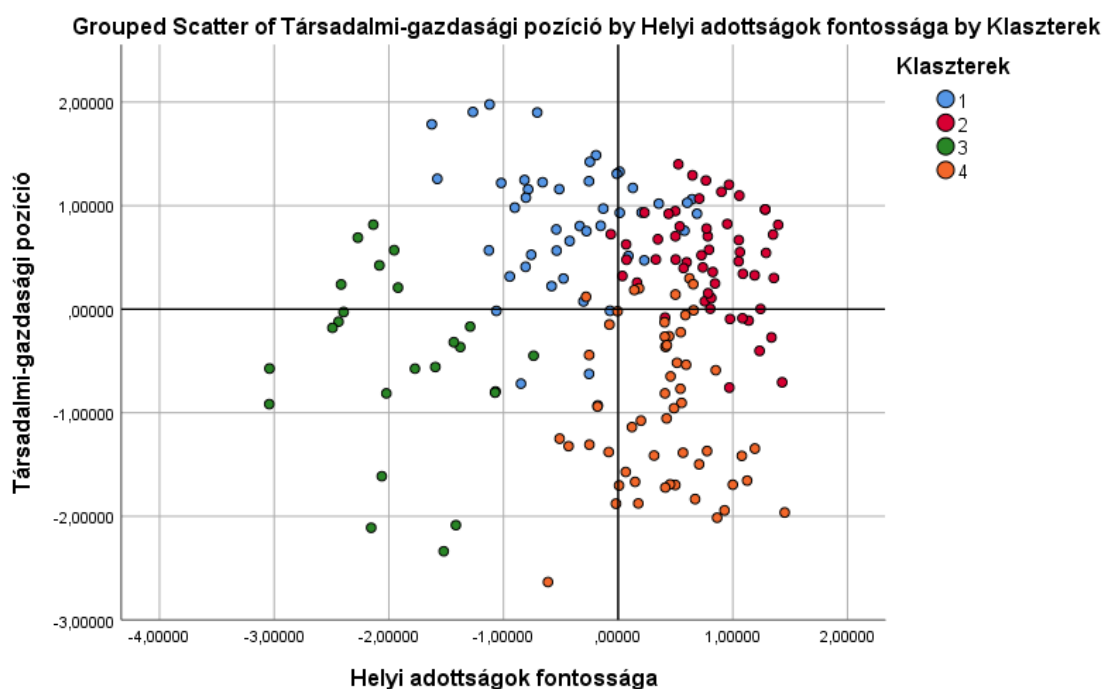
5.2. Klaszterelemzés

A faktorelemzést követően lefuttattam egy klaszterelemzést, ahol szerettem volna megvizsgálni, hogy a kérdőív kitöltőit lehet-e valamilyen módon csoportosítani az előzőekben megkapott faktorok által létrehozott törésvonalak mentén. Ezt azért célszerű megtenni, mert jóval többet tudhatunk meg a válaszadókról, ezáltal lehetőség nyílik arra, hogy egy konkrét marketing stratégiát lehessen létrehozni, amellyel népszerűsíthető lenne a lassú turizmus. Az elemzéshez több segítőábra is készült, ezek közül a dendogramot az 1.sz. mellékletben csatoltam. Mivel 179 megfigyelést ábrázol, így nehezebb átlátni, de összességében jelzi, hogy mely válaszadókat kapcsolta össze a program.

Az alábbi, kétdimenziós ábra (7. sz. ábra) vizuálisan mutatja be az egyes kitöltők elhelyezkedését. Habár három faktor jött létre, itt mégis kettőt jelenít meg, hiszen nem egyszerű

mind a hármat síkban ábrázolni. Ilyen jellegű elemzéseknél általában az első kettő faktor megjelenítése a meghatározóbb, hiszen az elsőben marad a legtöbb információ (Helyi adottságok fontossága - 41,24%), a másodikban pedig már kevesebb információ marad meg (Társadalmi-gazdasági pozíció - 13,455%). A harmadik nem annyira számottevő, hogy érdemes lenne ilyen jellegű szemléltető ábrán jelezni. A berajzolt koordináta tengelyek azért fontosak, mert a 0 értékek mindig az átlagot jelölik. Ami pozitív skálán jelenik meg, az átlag feletti, ami alatta, az átlag alatti értéket mutat. Az ábrán a színek viszonylag jól elkülönülnek, négy klaszterre oszthatók a kitöltők.

7. ábra: Klaszterek elhelyezkedése kétdimenzióban
(Forrás: SPSS, saját számítás)

Ugyanezek a klaszterek mutatkoznak meg a 10. számú táblázatban, ahol számszerűsített formában jelennek meg az eredmények. A klaszterelemzés lényegi outputja a „Report” elnevezésű táblázat. A „Mean” az egyes faktorok átlagát jelzi, az „N” az elemszámot, míg a „Std. Deviation” a szóródás mértékét. Ez utóbbinak mindig kisebbnek kell lenni, mint a teljes mintának, ami egyébként 1, mert ilyenkor megbízható a klaszter.

Az első klaszterbe 46 kitöltő tartozik, akikre jellemző, hogy a helyi adottságok fontossága átlagon aluli, tehát nem feltétlenül érdekeltek a helyi sajátosságok megismerésében. Ugyanakkor társadalmi-gazdasági pozíciójuk átlag feletti, ami annyit jelent, hogy magasan

képzettek, és magasabb jövedelemmel rendelkeznek. Korstruktúra tekintetében szintén átlag alatti értéket kaptunk, amiből arra lehet következtetni, hogy ebbe a klaszterbe egy fiatalabb korosztály tartozik. Ezek alapján őket nevezhetjük a jól szituált, de érdektelen fiataloknak, akik lehet, hogy sokszor csak azért járnak vidékre, hogy a barátokkal találkozzanak, bulizzanak, de nem azért, hogy egy-egy új térséget megismerjenek, járják a természetet. A szóródás mértéke 1 alatti mindegyik faktorra vonatkozóan, tehát megbízható klaszterről beszélhetünk, amelynek tagjai a 7. ábrán kék színnel láthatók. A második klaszterbe 54 kitöltő tartozik, őket pirossal jelzi a fenti ábra. A helyi adottságok, a társadalmi-gazdasági pozíció (ha nem is olyan mértékben, mint az előző klaszterben) és a korstruktúra is átlag feletti, tehát ebben a klaszterben az érdeklődő, jól szituált idősebb (átlagéletkor feletti) korosztály jelenik meg, akikben megvan a nyitottság a lassú, vagy legalább a fenntartható turizmus felé; ez a fajta nyitottság nagyobb mértékű tudatosságot takarhat. A szóródás mértéke itt is 1 alatti, tehát ugyancsak megbízható klaszterről beszélünk. A harmadik klaszterbe 24 kitöltő került, őket zöld színnel jelzi a kétdimenziós ábra. Rájuk az jellemző, hogy számukra a helyi adottságok fontossága jelentősen, a társadalmi-gazdasági pozíció szintén átlagon aluli, míg a korstruktúra átlagon felüli. A szóródás mértéke 1 fölött van, ami azt jelenti, hogy a korstruktúra alapján való elkülönülés nem annyira megbízható, gyengébb jellemzője a klaszternek. Ebből következően ezekre a kitöltőkre jellemző, hogy a végzettségük és jövedelmük nem túl magas, illetve a helyi értékek fontossága esetükben nem számottevő. A korstruktúra alapján ide is idősebbek tartoznak, de mint említettem, ez egy kevésbé megbízható jellemzője a klaszternek. A negyedik és egyben utolsó csoportba 55-en tartoznak bele, őket a fenti ábra narancssárga színnel jelöli. Rájuk jellemző, hogy a helyi adottságok fontossága átlag feletti, társadalmi-gazdasági pozíció jelentősen átlag alatti, korstruktúra szempontjából szintén átlag alatti. Tehát ebbe a klaszterbe az érdeklődő, de kevésbé jól szituált fiatalok tartoznak bele, azaz például az egyetemisták többségére igaz lehet, hiszen még nincs felsőfokú végzettségük, ezáltal magasabb jövedelmük sem, de érdeklődők. A klaszter szóródása mindenütt belefér a határértékbe, így ez is megbízhatónak számít.

10. táblázat: Összesítő táblázat a kapott klaszterekről
(Forrás: SPSS, saját számítás)

Report

Ward Method		Helyi adottságok fontossága	Társadalmi-gazdasági pozíció	Korstruktúra
1	Mean	-,4080181	,8245582	-,7598262
	N	46	46	46
	Std. Deviation	,56360233	,63983040	,82299308
2	Mean	,8001224	,4914464	,5339872
	N	54	54	54
	Std. Deviation	,38711993	,48153650	,52890589
3	Mean	-1,9045550	-,4941336	,6110981
	N	24	24	24
	Std. Deviation	,59589556	,86009556	1,10204871
4	Mean	,3867553	-,9565196	-,1554483
	N	55	55	55
	Std. Deviation	,43214977	,74255854	,98614384
Total	Mean	,0000000	,0000000	,0000000
	N	179	179	179
	Std. Deviation	1,00000000	1,00000000	1,00000000

6. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Kutatásomban elsősorban arra kerestem a választ, hogy mennyire van jelentősége a lassú turizmusnak hazánkban, mint a vidéki térségek gazdasági növekedéséhez hozzájáruló turizmus fajtának, illetve szerettem volna bemutatni, hogy Békés vármegyének milyen a megítélése, lenne-e igény a térség ilyen jellegű turisztikai fejlesztésére.

A lassú turizmushoz hozzákapcsoltam a falusi turizmust, mivel úgy gondoltam, ez közelebb áll a magyar társadalomhoz, és mégsem áll túl messze egymástól ez a két fogalom. A kérdőív kiértékelése után azt tudom mondani, hogy a lassú turizmus valóban nem elterjedt a lakosság körében, ugyanakkor a falusi turizmust egyértelműen be tudták azonosítani, és így adtak válaszokat a feltett kérdéseimre.

Mint ahogyan az eredmények között is említettem, nagyon sokan látják a vidéki térségekben rejlő potenciált, érzik és tapasztalják azt a jellegű változást, amit még a dolgozatomban elején vázoltam, miszerint egyre többen vágnak vissza a természetbe, a nyugalomba, csendes környezetbe. Szintén sokakban jelen van a vágy új élmények szerzésére, a hagyományok megismerésére, a megszokott mindennapokból való kiszakadásra. Természetesen a válaszadók között megtalálhatók voltak azok is, akik nem érdekeltek a természetközeli, autentikus vidéki élet megismerésében, de jelentős azok száma is, akik mindenképpen részt vennének a lassú turizmus által kínált lehetőségekben. Változatosak az igények, de megfelelő programok biztosításával és jó marketinggel meg lehetne szólítani minden korosztályt. Úgy gondolom, és a válaszadók többsége egyetértett ebben, hogy vidéki térségeinkben mindenképpen szükség van arra, hogy az infrastruktúra tovább fejlődjön, illetve arra, hogy színesedjen az ajánlati paletta. Ezáltal nem csak a népességvonzó képessége lesz nagyobb egy-egy térségnek, hanem nagyobb esélyt nyújt arra, hogy a turizmus, mint gazdaságösztönző és -növelő ág népszerűbb legyen az ott élő vidéki népesség körében, ami által a népességmegtartó képesség is növekszik (munkahelyek). Emellett hozzájárulna a helyi együttműködések, és ezáltal a helyi identitás kialakulásához.

A Békés vármegyére vonatkozó kérdéseimre a várt válaszok születtek, miszerint a legnagyobb turisztikai attrakciókat többnyire ismerik az emberek, viszont a többi, kisebb településeken található nevezetességek kívül maradnak a látókörükön. Ugyanakkor számomra meglepő volt, hogy sokan nem tudnak a vármegye sokszínű programlehetőségeiről. Ez abból is adódhat, hogy sok a lehetőség, de nem tudják hol és hogyan keressék, de abból is, hogy a reklám nem olyan egyértelmű, nem annyira friss, és nincs összefogva.

Személy szerint fontosnak tartanám olyan szervezeteket létrehozását, amelyek arra fókuszálnak, hogy megkeressék a vidéki térségekben élő termelőket, szolgáltatókat, és összefogják őket egy-egy program, programsorozat lebonyolítása során. Ha pedig vannak ilyen térségi szervezetek, akkor támogatnám azok nagyobb hangvételű megmozdulását, amelybe bevonják a helyi gazdákat, termelőket, ezáltal összefogva őket, és közös megjelenést biztosítva számukra a piacon. Más országokban léteznek olyan szervezetek, ahol (akár külföldi) érdeklődőket, turistákat csoportosan, több napon keresztül vendégül látnak az adott térségben (a későbbiekben ismertetek egy ehhez kapcsolódó jó gyakorlatot). Azonban ehhez szükségesnek látom azt, hogy a helyiek nyitottak legyenek erre, legyen közöttük hajlandóság a kooperációra. Sajnos sokan (leginkább a gazdák körében) nem bíznak egymásban, aminek valószínűsíthető okai a szocializmusban őket ért atrocitások.

A lassú turizmusról leginkább a vidéki, falusi szálláshelyek jutnak eszünkbe, de a nagyobb hoteleknek is ugyanúgy megvan a lehetősége arra, hogy bekapcsolódjanak a lassú mozgalmakba. Az EHL Hospitality Business School (ami a világ első hotel iskolája) cikke több olyan lehetőséget is bemutat, amivel egy wellness hotel tud kapcsolódni ehhez az újonnan megjelenő turisztikai trendhez. Ez alapján az étel- és ital kínálatba könnyedén beépíthetők a helyi alapanyagok, termékek. A wellness területén egyre nagyobb az igény a természetes alapanyagokból készülő olajok, gyógynövényes szépségápolási szerek iránt, amiket az adott szálloda ugyanúgy beszerezhet a helyi termelőktől. Mivel a lassú turizmus egyik alapvető „velejárója” a település közösségével való kapcsolódás, ezért lehetőséget adhatnak olyan programokon való részvételre, amely során a vendégek interakcióba kerülhetnek a lakossággal. Manapság egyre népszerűbbek azok a kikapcsolódási lehetőségek, amelyek egyfajta digitális detoxot jelentenek az embereknek, hiszen szükség van a mindennapok rohanásából való kiszakadásnak. Ami ugyancsak kapcsolódik a lassú turizmushoz, és ugyancsak egyre népszerűbb, az az aktív kikapcsolódás, ami lehet gyalog-, vagy éppen kerékpártúra, de a vízpart melletti területeken a vízisportok szerelmesei is megtalálhatják a számukra legideálisabb kikapcsolódási formát.

Ha ezeket a lehetőségeket átgondoljuk, látható, hogy a turizmus területén rengeteg kiaknázatlan lehetőség van, és egyet tudok érteni azzal a válaszával, aki szerint a lassú turizmusnak igenis van jövője Magyarországon.

6.1. Egy jó gyakorlat

A lassú turizmussal, mint fogalommal már előzetes tanulmányaim során találkoztam, azonban tudatosan a gyakorlatba ültetve csak 2023 nyarán találkoztam vele. Lehetőségem volt Olaszországban részt venni egy programsorozaton, ami direkt a lassú turizmusra épült, és egy képzésnek is megfelelt számomra. Friuli-Venezia tartományban hirdettek egy nemzetközi pályázatot, amelyben 18 év feletti európai fiatalok jelentkezését várták, egy egyhetes olaszországi programra, amelynek célja annak a vidéknek a bemutatása volt, a lassú turizmus jegyében (<https://centroculturapordenone.it/>). Ennek megfelelően az egész utat a kisebb falvak, eldugott települések értékeinek megismertetése jellemezte. A kiíró szervezet vállalta a programok szervezését (múzeumi tárlatvezetés, városnézés idegenvezetővel, aktív kikapcsolódás, helyi ételek fogyasztása, stb.), illetve a résztvevők utaztatását a különböző településekre. Mindemellett lehetőséget adtak arra, hogy a szabadidőben a látogatók saját maguk fedezzék fel az adott várost, falut, és ezáltal kapcsolatot teremtsenek a helyiekkel.

Miközben a táj szépségeit és az olasz konyha remekműveit megtapasztaltuk, a szervezők tudatosan figyeltek arra, hogy átadják azt a tudást, amit ők a lassú turizmus terén már megszereztek. Éppen ezért szinte minden nap előadásokat tartottak különböző témakörökben, amelyek során bemutatták, hogy a szervező intézménynek miként vált missziójává a vidéki, kevésbé frekvenciált területek turizmusba való bevonása, hogyan érdemes az utazásokról beszámolókat írni, vagy éppen hogyan lehet a social média világában bemutatni értékeket, utazási célpontokat. Beszámoltak arról is, hogy az intézmény a mindennapokban különböző tanfolyamokat tart, illetve kulturális programokat szervez a helyiek és turisták számára. Az egyhetes út során számos helyi termelő termékét sikerült megismerni, és a híres olasz vendégszeretetet is megtapasztalhattuk.

Nagyon pozitív benyomást keltett bennem az, hogy volt egy helyi szervezet, ami együttműködéssel, összefogással, a helyiek bevonásával egy egész térséget be tudott mutatni külföldi (és olasz) vendégeknek, akiknek mindössze annyi feladatuk volt, hogy vigyék a térség jó hírét a saját országukba. Mivel 11 különböző országból voltak jelentkezők, lehetőség nyílt nemzetközi kapcsolatok kialakítására, egymás kultúrájának megismerésére, illetve nyelvgyakorlásra. Úgy gondolom, igazán értékes példája ez annak, amiről igazából a lassú turizmus szól. Valóban lehetőség volt kapcsolódni a helyiekhez, és bekapcsolódni az autentikus észak-olasz mindennapokba. Sokkal emberközelibb volt, mintha például 3-4 napot eltöltött volna az ember egy wellness szállodában. Valóban maradandó, minőségi élményt nyújtott az első kézből tapasztalt lassú turizmus.

7. ÖSSZEFOGLALÁS

A vándorlásnak, és az ezzel szorosan összefüggő turizmusnak, mindig is meghatározó szerepe volt a társadalomban. Napjaink rohanó világában a turizmus egyfajta átalakuláson megy keresztül, amit a külső hatások (járványhelyzet, háborúk) mellett a felgyorsult életmód, a sokszor stresszes munkakörnyezet és az ingergazdag mindennapok is jelentősen alakítják. Az utóbbi években előtérbe került a lassú turizmus (slow tourism), amely nagy hangsúlyt fektet a természetvédelemre, a helyi értékek megőrzésére, amivel hozzájárul a természeti és kulturális örökség megőrzéséhez, illetve a fenntarthatóbb gazdasági növekedéshez, fejlődéshez. Éppen ezért ennek az újonnan megjelenő, és várhatóan növekvő turisztikai tendenciának a vizsgálata igen fontos mind a társadalmi, mind a gazdasági kutatásokban.

A téma gazdasági szemléletű vizsgálatát azért választottam, mert Magyarországon általánosan elmondható, hogy a vidéki térségek turisztikai fejlettsége, illetve turisztikai vonzása messze elmarad a főváros, illetve a kiemelkedően frekventált desztinációk fejlettsége, és ezáltal vendégforgalma mellett. Ezzel a jellegű tömegturizmussal szemben megjelenhet, és megjelenik egyfajta ellenpontként a lassú turizmus. Kutatásomban elsősorban arra kerestem a választ, hogy mennyire van jelentősége a lassú turizmusnak hazánkban, mint a vidéki térségek gazdasági növekedéséhez hozzájáruló turizmus fajtának, illetve szerettem volna bemutatni, hogy Békés vármegyének milyen a megítélése, lenne-e igény a térség ilyen jellegű turisztikai fejlesztésére.

A dolgozat primer anyaggyűjtését az általam összeállított kérdőívből végeztem, amelyben a demográfiai kérdések mellett utazási szokásokra, Békés vármegyéhez való turisztikai kapcsolódásukra, és összességében a falusi turizmusról való véleményekre kérdeztem rá. Ezek egy részéből faktor- és klaszterelemzést is végeztem.

Ez a fajta elemzés négy csoportra osztotta a válaszadókat: 1. az érdektelen, jól szituált fiatalok; 2. a jól szituált, idősebb korosztály; 3. azok, akik érdektelenek, és átlag alatti jövedelemmel, végzettséggel rendelkeznek; 4. valószínűsíthetően az érdeklődő egyetemisták (átlagéletkor alattiak, alacsony jövedelemmel és képzettséggel). A kérdőív válaszainak értékeléséből pedig kitűnik, hogy sokan látják a vidéki térségekben rejlő potenciált, egyre többen vágnak vissza a természetbe, a nyugalomba, csendes környezetbe. Többségükben jelen van a vágy új élmények szerzésére, a hagyományok megismerésére, a megszokott mindennapokból való kiszakadásra.

A Békés vármegyére vonatkozó kérdéseimre a várt válaszok születtek, miszerint a legnagyobb turisztikai attrakciókat többnyire ismerik az emberek, de a kisebb volumenű lehetőségekről nem találnak információkat.

8. IRODALOMJEGYZÉK

BANSAL, A. – SHARMA, M. – GOEL, S. (2017): Improved K-mean Clustering Algorithm for Prediction Analysis using Classification Technique in Data Mining. In: International Journal of Computer Applications, 157 (6) 35–40. p. DOI: 10.5120/ijca2017912719.

BARDHOSHI, G. – UM, B. – ERFORD, B. T. (2021): Conducting a Cluster Analysis in Counseling Research: Four Easy Steps. In: Counseling Outcome Research and Evaluation, 12 (1) 54–62. p. DOI: 10.1080/21501378.2020.1768522

COLLINS-KREINER, N. – RAM Y. (2020): National tourism strategies during the Covid-19 pandemic. In: Annals of Tourism Research (<https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.103076>)

DSOUZA, K. J. – SHETTY, A. (2024): Tourism and wellbeing: curating a new dimension for future research. In: *Cogent Social Sciences*; Vol. 10, 15. p. (<https://doi.org/10.1080/23311886.2024.2319705>)

FABRIGAR, L. R. et al. (1999): Evaluating the use of exploratory factor analysis in psychological research. In: Psychological Methods, 4 (3) 272–299. p.

GÉBERT JUDIT (2023): *Hogyan lehetséges ökológiai közgazdaságtan?* Budapest: Akadémiai Kiadó

GONDA TIBOR (2022): *Alternatív turizmus*. Budapest: Akadémiai Kiadó

HAKSTIAN, A. R. – MULLER, V. J. (1973): Some notes on the number of factors problem. In: Multivariate Behavioral Research, 8 (4) 461–475. p. DOI: https://doi.org/10.1207/s15327906mbr0804_4

JÁSZBERÉNYI MELINDA (2019): *Vízi turizmus és közlekedés: termékek, trendek, regionalitás*. Budapest: Akadémiai Kiadó

KAISER, H. F. (1958): The varimax criterion for analytic rotation in factor analysis. In: Psychometrika, 1958 (23) 187–200. p. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF02289233>

MAGYARORSZÁG KAP stratégiai terve - összefoglaló (https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-04/csp-at-a-glance-hungary_hu_0.pdf)

MICHALKÓ GÁBOR (2016): *Turizmológia*. Budapest: Akadémiai Kiadó

MOIRA, P. – MYLONOPOULOS, D. – KONDOUDAKI, A. (2017): The Application of Slow Movement to Tourism: Is Slow Tourism a New Paradigm? In: *Journal of Tourism and Leisure Studies*; Ahmedabad Köt. 2, Kiad. 2, 1-10. p. DOI:10.18848/2470-9336/CGP/v02i02/1-10 (<https://www.proquest.com/openview/87ffb858fb10aa74a14c2747e018c0d2/1?pq-origsite=gscholar&cbl=5527634>)

NEMZETI FEJLESZTÉS 2030 - Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió

RAO, M. R. (1971): Cluster Analysis and Mathematical Programming, In: *Journal of the American Statistics Association*, 66 (335) 622–626. p. DOI: 10.1080/01621459.1971.1048231

SAJTOS LÁSZLÓ – MITEV ARIEL (2007): *SPSS Kutatási és Adatelemzési Kézikönyv*. Budapest: Alinea Kiadó

TSEGAU, W. E. (2023): Slow tourism motivations: a factor/cluster segmentation approach. In: *Research in Hospitality Management* 45-54. p. (<https://doi.org/10.1080/22243534.2023.2239582>)

VERES ZOLTÁN (2021): *A szolgáltatásmarketing alapkönyve*. Budapest: Akadémiai Kiadó

Webográfia:

<https://www.unwto.org/> (UNWTO hivatalos oldala) Letöltés: 2023.08.22.

<http://ksh.hu> Letöltés: 2023.09.06.

<https://hospitalityinsights.ehl.edu/what-slow-tourism> Letöltés: 2023.09.10.

https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_hu
Letöltés: 2023.09.10.

https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development_hu
Letöltés: 2023.09.12.

<https://olaszorszagrol.hu/agriturismo-na-ezzel-mit-kezdjunk/> Letöltés: 2023.09.12.

<https://alfoldslow.hu/> Letöltés: 2023.09.28.

<https://bekesvidek.hu/> Letöltés: 2023.09.28.

<https://www.korosoknaturpark.hu/> Letöltés: 2023.09.29.

https://centroculturapordenone.it/irse/lingua-e-cultura/Workshop_Internazionali/curiosifvg-2023 Letöltés: 2024.04.10.

9. ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

9.1. A diplomamunkában szereplő ábrák

1. ábra: Nemek és életkor szerinti megoszlás	15
2. ábra: Vármegyéenkénti megoszlás	16
3. ábra: Településtípusok szerinti megoszlás.....	17
4. ábra: A látogatók által kedvelt látványosságok	18
5. ábra: A lassú turizmus fogalmi ismertsége	19
6. ábra: A falusi turizmus vonzereje	21
7. ábra: Klaszterek elhelyezkedése kétdimenzióban.....	30

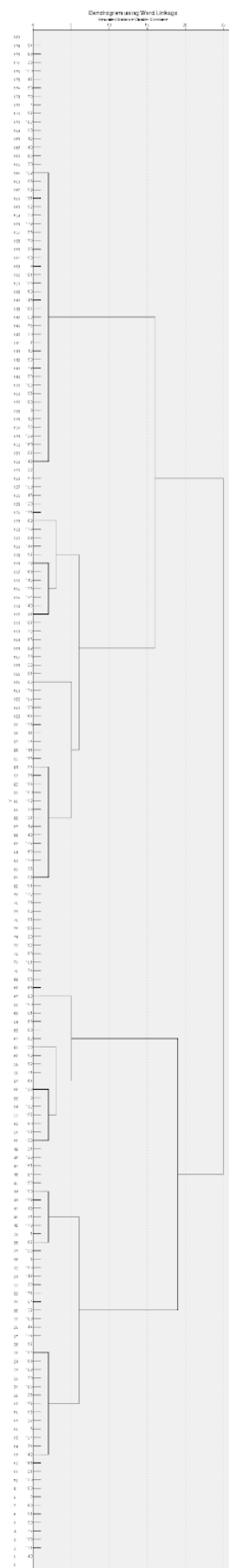
9.2. A diplomamunkában szereplő táblázatok

1. táblázat: OFTK célkitűzések.....	9
2. táblázat: Vendégforgalom.....	11
3. táblázat: Falusi szállásadás vendégforgalma	12
4. táblázat: A kereskedelmi szálláshelyek forgalma	13
5. táblázat: Korrelációs mátrix.....	24
6. táblázat: KMO és Bartlett teszt.....	26
7. táblázat: Kommunalitások	27
8. táblázat: Total Variance Explained táblázat	28
9. táblázat: Rotált komponens mátrix	29
10. táblázat: Összesítő táblázat a kapott klaszterekről.....	32

10. MELLÉKLETEK

1.sz. melléklet

Dendogram – klaszterelemzés

Köszönetnyilvánítás

Szeretném megköszönni konzulensemnek, Dr. Egri Zoltán egyetemi docensnek, hogy munkámat irányította és segítette, valamint köszönöm a Falusi Turizmus Országos Egyesület munkatársainak, és mindazoknak a munkáját, akik valamilyen módon hozzájárultak munkám sikeréhez, a dolgozat elkészüléséhez.

NYILATKOZAT

a diplomadolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Dobos Hanna Lili
A Hallgató Neptun kódja: VUICUH
A dolgozat címe: A lassú turizmus előretörése a vidéki térségekben
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Vidék- és Területfejlesztési Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott diplomadolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2024. év 04. hó 16. nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Dobos Hanna Lili (név) (hallgató Neptun azonosítója: VUICUH) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A diplomadolgozatot a záróvizsgán történő védeésre **javaslom**.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: 2024. év április hó 19. nap

belső konzulens